

Prof. dr XXX ADEMUNI-ODEKE*

Klauzula o obavezi osiguranja u INCOTERMS 2020: Poslednja faza u njenom razvoju i unapređivanju u periodu 1980–2020. (II DEO)

UDK:339.56:368
 Primljeno: 27. 1. 2020.
 Prihvaćeno: 23. 6. 2020.
 Pregledni naučni rad

7. INCOTERMS X-2010: NAJVEĆA MODERNA PROMENA

7.1. Incoterms X-2010 na prvi pogled

Verzija *Incoterms X-2010* donela je smanjenje broja pariteta sa trinaest na jedanaest. Četiri pariteta (*DAF*, *DES*, *DEQ*, *DDU*) su izbrisani, a dodata su dva nova (*DAT* i *DAP*). Međutim, to nije uticalo na sveukupnu raznolikost i kvalitet pariteta. Brisani pariteti (*DAF*, *DES*, *DEQ* i *DDU*) ionako se nisu mnogo koristili u svakodnevnoj trgovini. Najvažnije izmene u *Incoterms* verziji X-2010 odnosile su se na konsolidaciju pariteta iz grupe „D”.** Ostale izmene obuhvatale su povećanje

* Profesor Međunarodnog pomorskog i trgovinskog prava i politike i specijalni savetnik pri Centru za istraživanje mora i pomorskog prava (*Research Centre for the Sea and Maritime Law – DEHUKAM*), Katedra za pomorsko pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Ankari; gostujući profesor na Institutu za pomorsko pravo Pravnom fakultetu Univerziteta Sautempton i gostujući profesor Instituta za pravo admiraliteta Pravnom fakultetu Univerziteta Tulejn, SAD. Autor se zahvaljuje *Komisiji Fulbrajta SAD–Velika Britanija* i Lojdu iz Londona za velikodušno finansiranje tima koji je obavio šire istraživanje o *Obimu osiguranja u međunarodnoj trgovini i stranim investicijama*; profesorima Martinu Dejvisu (direktoru) i Robertu Forsu (direktoru emeritusu), Institutu za pravo admiraliteta, Pravnom fakultetu Univerziteta Tulejn za omogućavanje boravka na ovim institucijama tokom istraživanja; profesoru Džejsmu Duganu, direktoru Službe biblioteke Pravnom fakultetu Univerziteta Tulejn i njegovom osoblju za pomoć koju su pružili autoru; Megan Gold i Debo Afeso, njegovim asistentima u istraživačkom radu u Tulejnu i Sautemptonu i direktoru i zaposlenima Instituta za pomorsko pravo, Pravnom fakultetu Univerziteta Sautempton za korišćenje njihovih prostorija tokom pripreme. Autor snosi svu odgovornost za greške i stavove u ovom radu, e-mail: ademun.odeke1@gmail.com.

** U Prvom delu, koji je objavljen u br. 1/2020 ovog časopisa, i u ovom Drugom delu rada, oznake *Incoterms I-XI* dao je autor u svrhu pisanja ovog rada i one ne predstavljaju zvanične oznake u paritetima *Incoterms* koje je izdala Međunarodna trgovinska komora. Ovaj deo predstavlja nastavak izlaganja o klauzulama o obavezi osiguranja iz *Incoterms* verzija X-2010 i *Incoterms* verzija

obaveze kupaca i prodavaca na saradnju u uzajamnom obaveštavanju i informisanju o osiguranju i izmene kojima je regulisana prodaja robe tokom prevoza ili dok se nalazi na plovilu („prodaja na brodskoj kuci”). Ove izmene *Incoterms-a* stupile su na snagu 1. januara 2011. godine. Ove izmene nastavljene sa donošenjem *Incoterms XI-2020* koji su predmet analize u tački 9.3. ovog rada.

7.2. Naglasak na pribavljanju dozvola

Kao i prethodna verzija (*Incoterms IX-2000*), *Incoterms X-2010* takođe stavljaju naglasak na osiguranje i obaveze prodavca i kupca na pribavljanje dozvola primenom različitih izraza. Ove obaveze, na primer, obaveza dobijanja neophodnih dozvola ili informacije o neprekinutom nizu državine stvari, sadržane su u klauzulama A2 i B2 kod svih pariteta. Ugovori o prevozu i osiguranju regulisani su klauzulama A3(a)/B3(a) i AB3(b)/B3(b).

7.3. Unapređenja klauzule o obavezi osiguranja

U poređenju sa suštinskim izmenama klauzule o obavezi osiguranja, najveću promenu doneli su *Incoterms* verzija X-2000. Pored ostalih izmena, donosioci ovih pariteta su po prvi put prihvatili ulogu Klauzula Instituta o osiguranju karga, Lojdivog

XI-2020. On obuhvata aspekte kojima se ne bave *Incoterms-i*, a koji su bitni za osiguranje, kao što su: dodatne potrebe ugovornih strana u vezi sa osiguranjem; osiguranje interesa prodavca i kupca i ostali odnosi u vezi sa osiguranjem koje ne regulišu pariteti INCOTERMS i njegove klauzule o obavezi osiguranja sa kojima ugovarači treba da su upoznati.

Brisani su sledeći pariteti: Isporučeno na granici (*Delivered at Frontier – DAF*), Isporučeno franko brod (*Delivered Ex Ship – DES*), Isporučeno franko obala (*Delivered Ex Quay – DEQ*) i Isporučeno, neocarinjeno (*Delivered Duty Unpaid – DDU*); a dodati: Isporučeno franko terminal (*Delivered at Terminal – DAT*) i Isporučeno franko određeno mesto (*Delivered at Place – DAP*).

udruženja osiguravača (*Lloyd's Market Association – LMA*) i Međunarodnog udruženja osiguravača (*International Underwriters Association – IUA*), koje su zamenile Institut londonskih osiguravača u svojstvu donosioca pomenutih uslova osiguranja. Ipak, prodavac je i dalje imao obavezu da zaključi osiguranje robe po uslovima minimalnog osiguravajućeg pokrića po Klauzulama Instituta o osiguranju karga (C). Pored toga, ugovorne strane su bile upoznate da takvo minimalno osiguranje pokriva samo velike štete, kao što je potpuni gubitak robe. Kupac je takođe imao mogućnost, kao i prodavac da, na svoj trošak i kada je to moguće, zaključi dodatno pokriće, na primer, ono koje pružaju Klauzule Instituta o osiguranju karga (A) ili (B) ili drugi slični uslovi osiguranja i / ili pokriće u skladu sa Klauzulama Instituta o osiguranju ratnih i / ili političkih rizika ili nekih drugih sličnih uslova osiguranja.¹ Ovo je delovalo kao neka vrsta dodatnog ugovaranja osiguranja ili radnji koje se preduzimaju pored uobičajenog poslovanja ili aktivnosti, ali je kupac imao obavezu da snosi trošak za dodatno osiguranje. Ako je kupac želeo da za račun prodavca zaključi „dodatno” osiguranje (prošireno pokriće – prim. prev.), preporučivalo se da to bude predviđeno kupoprodajnim ugovorom.² Ostale izmene u klauzulama o obavezi osiguranja objašnjene su u daljim izlaganjima.

7.4. Obaveza prodavca u vezi sa osiguranjem

Obaveze prodavca po ugovorima u kojima je predviđena isporuka robe po paritetu CIF³, po klauzuli A3(b) u paritetima CIF i CIP, propisivala je da:

„Prodavac mora⁴ da na svoj trošak⁵ zaključi osiguranje robe po uslovima minimalnog pokrića predviđenog Klauzulama (C) institutskih klauzula o osiguranju robe⁶ (LMA / IUA)⁷ ili sličnim klauzulama.⁸

¹ Slične uslove osiguranja (klauzule) obuhvataju one koji se koriste u SAD, Japanu i velikim državama Evropske unije i OECD sa dugom tradicijom pomorske trgovine.

² Za vrste dodatnog pokrića i ostale aspekte pariteta CIF, videti: Ademuni-Odeke, 2016b, 27–44; Ademuni-Odeke, 2016a, 20–34; takođe videti tačku 10 u ovom radu.

³ *Incoterms* 2010, ICC Doc.No.715E, 105–117, 110.

⁴ Nije jasno da li je ovo mogućnost ili obaveza da se zaključi samo minimalno pokriće ili takođe i dodatna pokrića koja se posebno ugovaraju.

⁵ Trošak uveden *Incoterms* verzijom X-2010 preuzet je iz iste klauzule *Incoterms* verzija IX-2000.

⁶ Prvi put spomenuto umesto samo navođenja „minimalno pokriće.”

⁷ Autori Klauzula o osiguranju karga u Velikoj Britaniji koje se koriste zajedno sa Lojdovom pomorskom polisom.

⁸ Prihvatljive su klauzule (uslovi osiguranja) kao što su one u SAD i ostalim velikim državama koje se bave pomorskom trgovinom, a koje pružaju uporedivo pokriće.

Osiguranje se zaključuje sa osiguravačima ili društvom za osiguranje dobre reputacije⁹ sa pravom kupca ili svakog drugog lica koje ima osigurljiv interes na robu da direktno osiguravaču postavi odštetni zahtev.

Kada kupac to zahteva, prodavac je dužan da na trošak¹⁰ kupca zaključi dodatno osiguravajuće pokriće, ako je to moguće¹¹, kao što je pokriće po Klauzulama (A) ili (B)¹² Klauzula Instituta o osiguranju karga (LMA/IUA)¹³ ili drugim sličnim klauzulama, i / ili u skladu sa pokrićem¹⁴ po Klauzulama Instituta o osiguranju ratnih i / ili političkih rizika (LMA/IUA) ili drugim sličnim uslovima osiguranja, pod uslovom da kupac dostavi sve neophodne informacije¹⁵ koje zatraži prodavac.

Osiguranje pokriva minimalno cenu predviđenu ugovorom plus **10% (tj. 110%)**¹⁶ i izražava se u valuti ugovora.

Osiguranje pokriva robu od trenutka njene predaje po klauzulama A4 i A5 do naznačenog odredišta.¹⁷

⁹ Za definiciju „društva za osiguranje dobre reputacije”, videti: Ademuni-Odeke, 2016b, 37–38; klauzula 13.1 GAFTA Contract No.72 koristi izraz „prvoklasno osiguranje”, što verovatno ima isto značenje.

¹⁰ Termin *cost* zamenio je termin *expenses*.

¹¹ Radi se o obavezi prodavca koju on ispunjava samo ako je traženo dodatno pokriće moguće pronaći na tržištu, a ako nije, dužan je da o tome obavesti kupca kako bi on mogao da sam zaključi osiguranje, sve u skladu sa obavezom obaveštavanja i informisanja u tu svrhu po ovoj klauzuli i klauzulama A7/B7 i A10/B10; takođe videti fusnotu br. 19.

¹² *Ibid.*

¹³ Lojdovo udruženje osiguravača (*Lloyd's Market Association – LMA*) prvi put je pomenuto onda kada je njim zamenjen Institut londonskih osiguravača (*Institute of London Underwriters – ILU*). Lojdovo udruženje osiguravača zastupa interese Lojdove zajednice, pruža profesionalnu i tehničku podršku svojim članovima. Cilj Lojdovog udruženja osiguravača je identifikacija i rešavanje pitanja od posebnog interesa za Lojdovo tržište. Takođe je po prvi put pomenuto i Međunarodno udruženje osiguravača (*International Underwriting Association – IUA*). Međunarodno udruženje osiguravača je glavni zastupnik i tržišna organizacija za međunarodna osiguravajuća i reosiguravajuća društva koja nisu članovi Lojda, a posluju na londonskom tržištu. Jedino nije pomenuto Međunarodno udruženje pomorskih osiguravača (*International Union of Marine Underwriters – IUMI*).

¹⁴ Širi izbor postoji ili u sličnim klauzulama ili sličnom pokriću, koje ne mora biti koncipirano u formi klauzula.

¹⁵ Ovo regulisanje obaveza davanja informacija je drugačije od onog po klauzuli A5 u paritetima CIF/CIP, u kojima se koristi izraz „društvo za osiguranje dobre reputacije”; videti takođe i tač. 9 ovog rada; Ademuni-Odeke, 2007, 445–447.

¹⁶ Reči „deset procenata” zamenjene su sa 10% (tj. 110%).

¹⁷ Takođe se prvi put ovo izričito navodi umesto pozivanja na klauzule u *Incoterms* verziji IX-1990.

Prodavac je dužan da kupcu preda polisu osiguranja *ili drugi dokaz o zaključenom osiguravajućem pokriću*.¹⁸

Pored toga, prodavac je dužan da kupcu, na kupčev trošak i rizik, *dostavi informacije koje su kupcu potrebne da bi zaključio dodatno osiguranje*¹⁹ (naglašavanje dodao autor).

Osim gore navedenih komentara, nije bilo bitnih promena u poređenju sa istom klauzulom iz verzije *Incoterms*-a IX-2000, ali je od tada paritetima predviđena mogućnost menjanja obaveza u pogledu zaključenja osiguranja sporazumom ugovornih strana i /ili na osnovu poslovnih običaja u trgovini određenom robom. Druga manja izmena usvojena je prilikom sastavljanja nove verzije *Incoterms*-a tako da se više koristi engleska reč *expenses*, umesto *costs* (iako se radi o sinonimima – prim. prev.).²⁰

7.5. Obaveze kupca u vezi sa osiguranjem

Obaveze kupca²¹ po paritetu CIF regulisane su u klauzuli B3(b) tako da: „Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, kupac je dužan da prodavcu, na njegov zahtev, dostavi sve neophodne informacije kako bi on mogao da zaključi dodatno osiguranje koje je zahtevao kupac u skladu sa klauzulom A3(b).”

Obaveza kupca po paritetu CIP je bila ista. Takođe treba zapaziti da su obaveze obaveštavanja i informisanja smatrane tako bitnim za osiguranje da su neki njeni delovi ponovljeni u klauzulama A7/B7 (Obaveštenja kupca i prodavca), pored klauzule o obavezi osiguranja (A3/b//B3/b/) i klauzuli o opštoj obavezi informisanja A10/B10 (Pomoć sa informacijama i povezanim troškovima). Pored toga, primenjuje se upozorenje ugovornim stranama na klauzulu „Bez obaveze” (klauzula B3/a) o dodatnom pokriću. Međutim, klauzula o obavezi osiguranja zadržana je u samo dva pariteta (CIF i CIP) *Incoterms*-a, a ne i u preostalim 9.

¹⁸ Ovo je ubačeno kako bi se poklapalo sa čl. 28 Jednoobraznih pravila i običaja za dokumentarne akreditive (UCP 600), koji omogućava i izdavanje drugih isprava o osiguranju, umesto polise.

¹⁹ Ovde je regulisana posebna potreba za informacijama o dodatnom osiguranju koja se uopšteno odnosi na predaju i prijem robe po klauzuli A7/B7. Nije potrebno posebno naglašavati da neispunjenje obaveze predaje ili prijema robe može da dovede do odgovornosti za štetu i aktiviranje osiguranja.

²⁰ Detaljnija analiza klauzule pojavljuje se u *Incoterms* IX-2000 i *Incoterms* X-2010.

²¹ *Incoterms* 2010 ICC Doc. No. 715E, 111.

7.6. Obaveza zaključenja osiguranja u ostalim paritetima *Incoterms* verzije X-2010

Nijedno od ostalih devet pariteta *Incoterms* verzije X-2010 nije predviđalo obavezu ugovornih strana da zaključe osiguranje u korist drugog ugovarača, ni izvor, ni osnov za pravilo „Bez obaveze” za kupca koje postoji u paritetima CIF i CIP, odnosno za obe ugovorne strane u preostalim devet pariteta. Međutim, tekstovi su prošireni van klauzule „Bez obaveze.” U vezi sa prodavcima, klauzula A3(b) u preostalim devet pariteta *Incoterms* predviđa da: „Prodavac nema obavezu prema kupcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, *prodavac je dužan da kupcu, na kupčev zahtev, rizik i trošak (ako ga ima), dostavi informacije koje su kupcu potrebne za zaključenje osiguranja*” (isticanje dodao autor) dodatno naglašavajući osnov za informaciju o osiguranju, iako je za kupca klauzula B3(b) u četiri pariteta (EXW²², FCA, FAS i FOB) od preostalih devetpariteta jednostavno predvidela da: „Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju”, bez obaveze obaveštavanja ili informisanja u bilo kojem slučaju. Međutim, ista odredba u pet pariteta (CPT, DAT, DAP, DDP i CFR) sadržala je i odredbu o obavezi obaveštavanja i informisanja na sledeći način: „Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, kupac je dužan da prodavcu, na njegov zahtev, dostavi neophodne informacije za zaključenje osiguranja.”

Još jednom: ovo su bile dodatne obaveze u odnosu na obavezu obaveštavanja po klauzulama A7 / B7, (Obaveštavanje kupca i Obaveštavanje prodavca) i klauzulama A10 / B10 (Pomoć u vezi sa informacijama o troškovima), koje su se našle u najmanje tri klauzule. Usled navedenog stanja, najnovija verzija *Incoterms* XI-2020, adekvatno nazvana „Pogled u budućnost”, stupila je na snagu.

8. INCOTERMS XI-2020: POGLED U BUDUĆNOST

8.1. *Incoterms* 2020 na prvi pogled

Najnoviji *Incoterms*, (*Incoterms* verzija XI-2020), objavljeni u drugoj polovini 2019. godine, a stupili na snagu 1. januara 2020. godine, održavaju korak sa stalno menjajućim okruženjem u svetskoj trgovini. Razlika između verzije iz 2010. i 2020. godine odnosi se na brisanje pariteta DAF u korist pariteta DUP. Pored toga, ponovo je došlo do isticanja uzajamnog obaveštavanja i informisanja ugovornih strana radi zaključenja

²² Međutim, Carr smatra da „je u interesu kupca da zaključi osiguranje posle prelaska rizika” (Carr, 2014, 53).

minimalnog i dodatnog osiguranja (A5/B5). Troškovi osiguranja (A9/f//B9/d) i u vezi sa predajom (A10/B10) takođe su obuhvaćeni. Pre *Incoterms* XI-2020, prevoz i osiguranje su bili obuhvaćeni klauzulama A3(a)/B3(a) i A3(b)/B3(b). One su se vratile na format i brojeve koji su postojali u *Incoterms* verziji V-1953 uz izdvajanje klauzule A4/B4 (Prevoz) iz klauzule A5/B5 (Osiguranje). Iako se tekstualno prilično ponavljaju, klauzula A5 je duža i detaljnija od *Incoterms* verzije X-2010. Osim ovih kozmetičkih promena, osnova obaveze osiguranja u *Incoterms* verziji XI-2020 ostaje u velikoj meri nepromenjena u odnosu na onu iz *Incoterms* verzije X-2010.

8.2. Klauzule o osiguranju u *Incoterms* verziji 2020

U *Incoterms* verziji XI-2020 nisu izmenjeni osnovni termini prema kojima je dužnost prodavca da zaključi osiguranje bila obavezna po *Incoterms* VIII-2000 i *Incoterms* IX-2010. Osim pariteta CIF i CIP, zadržano je isto rešenje, pa *Incoterms* u ostalih devet pariteta ne predviđaju obavezu prodavca i kupca da zaključe osiguravajuće pokriće u korist druge strane. Međutim, u zavisnosti od stvarnog termina upotrebljenog za svaku pošiljku, prodavac ili kupac snose odgovornost za gubitak ili štetu na stvarima u nekoj fazi tokom prevoza robe. Zato savesnost nalaže da se ovaj rizik od finansijskog gubitka osigura. Zbog toga prema dva pariteta *Incoterms* (CIF i CIP) prodavac ima obavezu da zaključi osiguranje, a u ostalih devet pariteta – nema. Međutim, to ne znači da ugovorne strane u ostalih devet pariteta treba da zaključe neko osiguranje ili kod pariteta CIF i CIP da zaključe šire pokriće od minimalnog. Imajući ovo u vidu, oni ne mogu da zaključuju uže osiguravajuće pokriće, osim kada je tako ugovoreno. Objašnjenje za korisnike skreće pažnju korisnika na mogućnost postojanja restriktivne poslovne prakse u odredištu.²³ Imajući ovo u vidu, i dalje postoje sličnosti i razlike između *Incoterms* XI-2020 i prethodne verzije.

8.3. Upoređivanje *Incoterms* verzije X-2010 i XI-2020

8.3.1. Glavne sličnosti

Deceniju posle poslednje revizije, tekst *Incoterms* verzija XI-2020 ima prilično drugačiji raspored i, za čitaoce, mnogo prikladniji način prezentacije. *Incoterms* XI-2020 sadrži brojne izmene u vezi sa redosledom i pojednostavljenom prezentacijom pariteta, a daje i dugo očekivano proširenje objašnjenja direktno u

²³ *Incoterms* 2020, ICC Doc. No. 723E, fusnota br. 4, str. 52 (CIP) i fusnota br. 8, str. 124(CIF).

Incoterms-ima, umesto u posebnoj brošuri kao pre. Kao što je rečeno, klauzula o obavezi osiguranja se vratila na verziju označenu A5/B5 iz verzije *Incoterms*-a V-1953. Ipak, to su samo kozmetičke promene. Uneto je samo nekoliko suštinskih izmena u poređenju sa *Incoterms* X-2010. I dalje postoji jedanaest pariteta. Oni su i dalje podeljeni na četiri „vodena” pariteta i sedam inter-modalnih pariteta koji se mogu koristiti u bilo kojoj vrsti transporta. Nijedan paritet nije brisan ili dodat, dok je samo jedan preimenovan iz DAT u DPU. Razdvajanje engleskog od francuskog teksta, sa čim je započeto od *Incoterms* X-2010, je nastavljeno.

8.3.2. Glavne razlike

Glavne razlike između *Incoterms* XI-2020 i *Incoterms* X-2010 su:²⁴

Paritet DAT je preimenovan u DPU (*Delivered at Place Unloaded* – Predato u mestu neutovareno). Ova promena imena ističe činjenicu da se predaja robe može izvršiti bilo gde, a ne samo na transportnom terminalu. Kao i sa paritetom DAT, ovo je jedini paritet po kojem prodavac ima obavezu da istovari robu u odredištu. Komentari i smernice korisnicima sada se nalaze u jednoj publikaciji, koja je izvor svih informacija na jednom mestu, umesto u nekoliko publikacija kao pre. Tako ovu verziju *Incoterms*-a karakteriše korisnička prilagođenost.

Što se tiče pariteta CIP, nivo potrebnog osiguravajućeg pokrića vozarine (osim ako nešto drugo nije ugovoreno) je Klauzula Instituta o osiguranju karga (A), viši nivo pokrića od onog koji je predviđen u verziji *Incoterms* X-2010, po kojem je širina pokrića bila Klauzula Instituta o osiguranju karga (C). Kada je reč o paritetu CIF, nije bilo nikakve izmene – osnovna obaveza je zaključenje pokrića po Klauzuli Instituta o osiguranju karga (C). Razlog za ovakvu odluku je da je paritet CIF popularan u poslovima trgovine robom, kod kojih je široko prihvaćen ovaj uži obim pokrića.

Incoterms XI-2020 pokušava da pomogne prodavcu kada se koristi paritet FCA zajedno sa dokumentarnim akreditivom. Ugovorne strane se mogu sporazumeti da kupac treba da instruiše prevoznika da prodavcu izda ispravu (konosman / teretnicu) koju banke često zahtevaju po dokumentarnom akreditivu. To je očigledno usko grlo u bankarskom poslovanju kada se u slučaju kontejnerskog transporta insistira na predaji konosmana. Ono veoma malo smanjuje osnovni rizik jer dozvoljava kupcu da organizuje transport. Zbog toga, pariteti *Incoterms* XI-2020 sada pokrivaju situaciju u kojoj kupac ili prodavac transportuju robu sopstvenim prevoznim sredstavima, bez korišćenja usluga trećih lica.

²⁴ *Ibid*, paras 58-77, str. 12-17.

Konačno, uopšteno postoji više detalja o podeli troška osiguranja (Klauzule A9/f)/B9/d) i onih u vezi sa pribavljanjem dozvola po paritetu CIP.²⁵

8.3.3. Mane za trgovačku praksu

Autori *Incoterms* XI-2020 su imali jasnu nameru od sastave efikasan, praktičan i poučan dokument. Međutim, veoma male promene *Incoterms* X-2010 ne pružaju mnogo prostora za njihovo prihvatanje, posebno tamo gde je *Incoterms* X-2010 bio sastavni deo složenih trgovačkih ugovora. Ipak, kao i uvek, trgovinski partneri imaju slobodu da usvoje izmenjene *Incoterms*-e po svom izboru pozivanjem na njihovu primenu u svojim trgovačkim ugovorima. To znači da se *Incoterms* X-2010 prema kojima su ugovori zaključeni pre stupanja na snagu *Incoterms* XI-2020, ako nisu prestali da važe, i dalje primenjuju ako su se ugovorne strane tako sporazumele. Pošto su ove promene minimalne, pozitivno je to što privredni subjekti koji su već uspostavili poslovnu praksu na bazi *Incoterms* X-2010, neće morati da preduzimaju mere ponovne obuke zbog stupanja na snagu *Incoterms* XI-2020.²⁶

8.4. Obaveze prodavca u vezi sa osiguranjem

8.4.1. Obaveze prodavca prema paritetu CIF

Klauzule A5/B5 *Incoterms* XI-2020 sada predstavljaju poslednju fazu evolucije i unapređenja klauzule o obavezi osiguranja u *Incoterms*. Obaveze prodavca po paritetima CIF i CIP, sada se nalaze u klauzuli A5²⁷, koja propisuje da:

„Osim ako nešto drugo nije ugovoreno ili uobičajeno u trgovini određenom robom²⁸, prodavac je dužan da o

²⁵ Za detaljniju analizu razlika, pogledati: "Introduction to INCOTERMS Chapter IX", *INCOTERMS 2020*, ICC Doc. No. No.723E, paras.58–78 at para.70, 12–17, str.14 istr.60–61.

²⁶ Za ostale izmene, videti: Kreitman (n/a).

²⁷ *Incoterms* 2020, ICC Doc.No 723E, str. 123–133, str.128 i str. 51–61, str. 57.

²⁸ Izraz koji nije postojao u odredbi klauzule A3(b) *Incoterms* X-2010. To je važno jer ukazuje da se od klauzule o osiguranju može odstupiti izričitim sporazumom ugovornih strana ili poslovnim običajem u trgovini određenom robom koje utvrđuju GAFTA (*The Grain and Feed Trade Association* je Međunarodno udruženje za trgovinu pšenicom i stočnom hranom osnovano 1871. godine u Londonu – prim. prev.), FOSEA (*The Federation of Oils, Seeds and Fats Associations Ltd.* je Međunarodno udruženje za trgovinu uljem, biljnim semenom i mašću, osnovano 1968. godine – prim. prev.) ili postoje u energetici (trgovini naftom, gasom, ugljem itd.).

svom trošku²⁹ zaključi osiguranje karga na minimalno pokriće koje se pruža u skladu sa Klauzulom (C), Klauzulama Instituta o osiguranju karga (LMA / IUA) ili sličnim klauzulama. Osiguranje mora da se ugovori sa osiguravačima ili društvom za osiguranje dobre reputacije, po kojem kupac ili drugo lice koje ima interes za osiguranjem robe može da osiguravaču direktno postavi odštetni zahtev.

Kada kupac to zahteva, prodavac je dužan da na trošak³⁰ kupca zaključi dodatno osiguravajuće pokriće, ako je to moguće, kao što je pokriće³¹ koje odgovara³² Klauzulama Instituta o osiguranju ratnih i / ili političkih rizika (LMA / IUA) ili drugim sličnim uslovima osiguranja³³ (osim ako pokriće već postoji po osiguranju karga opisanom u prethodnom stavu)³⁴, pod uslovom da kupac dostavi sve neophodne informacije koje zatraži prodavac.

Osiguranje pokriva minimalno cenu predviđenu ugovorom plus 10% (tj. 110%) i izražava se u valuti ugovora.

Osiguranje pokriva robu od mesta njene predaje po klauzuli A2³⁵ do naznačenog odredišta.

Prodavac je dužan da kupcu preda polisu osiguranja ili drugi dokaz o zaključenom osiguravajućem pokriću.³⁶

Prodavac je dužan da kupcu preda polisu osiguranja, sertifikat ili neki drugi dokaz o osiguravajućem pokriću.³⁷

²⁹ Treba zapaziti zamenu termina „expenses” u „costs” (radi se o sinonimima iz engleskog jezika – prim. prev.) iz *Incoterms* X-2010. Ne ulazeći u to da li je ovo uopšte od nekog značaja, ova promena označava vraćanje skoro 70 godina unazad na *Incoterms* III-1953 kada se taj izraz prvi put pojavio u klauzuli o obavezi osiguranja.

³⁰ Ibid.

³¹ Engleske reči „provided” i „complying” su izostavljene iz *Incoterms* X-2010.

³² Ibid.

³³ Izostavljen je izraz „and/or cover” između izraza „similar clauses” i „complying” iz *Incoterms* X-2010.

³⁴ Tekst „(complying with the Institute War Clauses and / or Institute Strikes Clauses (LMA/IUA) or any similar clauses)”, iz *Incoterms* X-2010 je preformulisan.

³⁵ U poređenju sa prethodnim klauzulama „A4 i A5” iz *Incoterms* X-2010.

³⁶ Ovo je ubačeno kako bi se poklopilo sa čl. 28 Jednoobraznih pravila i običaja za dokumentarne akreditivne (UCP 600), koji omogućava i izdavanje drugih isprava o osiguranju, umesto polise.

³⁷ Termin „sertifikat” se prvi put pominje. Ovo je učinjeno kako bi se *Incoterms*-i uskladili sa čl. 28(a) Jednoobraznih pravila i običaja za dokumentarne akreditivne, čime se dopušta izdavanje sertifikata umesto polise osiguranja. Pored toga, izraz „neki drugi” je takođe prvi put upotrebljen. To je takođe u skladu sa čl. 28(a) Jednoobraznih pravila i običaja za dokumentarne

Pored toga, prodavac je dužan da kupcu, na kupčev rizik i trošak³⁸, dostavi informacije koje su kupcu potrebne da bi zaključio dodatno osiguranje” (isticanje dodao autor).

Osim u tekstu istaknutih delova i datih komentara, klauzula o obavezi osiguranja A5 u paritetima CIF i CIP *Incoterms*-a XI-2020 je gotovo ista kao i klauzule A3(b) pariteta CIF i CIP iz *Incoterms*-a X-2010.

8.4.2. Obaveze prodavca prema paritetu CIP

Po paritetu CIP prodavac sada mora da zaključi prošireno osiguranje robe. Podsetimo se da je po *Incoterms* X-2010, prodavac kod ovog pariteta imao obavezu da zaključi osiguranje robe po Klauzulama Instituta o osiguranju karga (C), koje pružaju pokriće od ograničenog broja rizika. Po *Incoterms* XI-2020, prodavac po paritetu CIP mora da zaključi osiguranje po Klauzulama Instituta o osiguranju karga (A), što je najbliže osiguranju „od svih rizika”, ali uz određene izuzetke.³⁹ Status obaveze prodavca po paritetu CIP je gotovo vraćen na nivo *Incoterms*-a V-1953, kada je on po paritetu CIP bio viši od pariteta CIF. Postoje najmanje dva dodatna pitanja u vezi sa ovim. Pre svega, prodavac mora da ugovori minimalno osiguravajuće pokriće za kupčeve rizike gubitka ili štete na robu od mesta

akreditivne, koji dopušta da se izda sertifikat ili „prijava po ugovoru o otvorenom pokriću.” Pored toga, upotreba izraza „kao što je” ukazuje na to da spisak prihvatljivih isprava o osiguranju nije ograničen. Ipak, „polisa osiguranja se prihvata umesto sertifikata o osiguranju ili prijave po ugovoru o otvorenom pokriću” – čl. 28(d).

³⁸ Reč „*cost*” zamenila je reč „*expense*”, a brisan je izraz „*if any*” između „*cost*” i „*with*” iz *Incoterms* X 2010. Zamena reči „*expense*” rečju „*cost*” možda nije bitna, jer obe podrazumevaju isto značenje u zavisnosti od konteksta. U ekonomiji, proizvodnji, istraživanju, maloprodaji i računovodstvu, „*cost*” je vrednost novca koji je upotrebljen za proizvodnju nečega ili pružanja neke usluge. U poslovanju, reč „*cost*” može da označava trošak preuzimanja (akvizicije), u kojem slučaju se potrošeni novčani iznos radi sticanja knjiži kao rashod. Za nekog pojedinca, reč „*expense*” je trošak, odnosno prelazak novca na drugo lice ili grupu licu upotrebljen radi plaćanja neke stvari ili usluge ili posebne vrste troška. Kupovina hrane, odeće, nameštaja ili automobila se često naziva *troškom*. Za zakupca, zakupnina je trošak. Za studente ili roditelje, školovanje je *trošak*. Međutim, za prodavca je bez značaja koji je termin upotrebljen jer on naplaćuje troškove koje je imao izdavanjem računa kupcu. O značaju obaveštavanja i informisanja biće više reči u nastavku.

³⁹ Najbliže je ovom načinu zaključenja osiguranja jer ugovorne strane moraju da snose nepokrivene rizike iz kupoprodajnog ugovora ili klauzula o osiguranju karga da bi simulirali dejstvo „*all risk*” polise. Polisa osiguranja „od svih rizika” pokriva sve materijalne gubitke ili štete nastale dejstvom spoljnih okolnosti, izuzev gubitaka ili šteta prouzrokovanih ratom, pobunama, štrajkovima ili građanskom neposlušnošću. Ono, po pravilu, košta oko 1–2% od prijavljene vrednosti pošiljke.

predaje robe do odredišta. Ovo može da prouzrokuje probleme ako je u odredišnoj državi propisana obaveza da se osiguranje zaključi kod domaćeg osiguravača (videti restriktivnu poslovnu praksu, para 12). Da bi se izbegla ova dilema, ugovorne strane mogu da ugovaraju isporuku po paritetu CPT. Drugo, ugovorne strane treba takođe da uzmu u obzir neobičnu situaciju po ovim *Incoterms*-ima, po kojima je prodavac dužan da zaključi šire pokriće, ono prema Klauzuli Instituta o osiguranju karga (A), umesto užeg pokrića po Klauzuli Instituta o osiguranju karga (C). Uprkos ovome, paritet dopušta ugovornim stranama da se sporazumeju o zaključenju užeg osiguravajućeg pokrića suprotno pravilu iz pariteta ili onda kada poslovni običaji to dopuštaju. Ovo je u suprotnosti sa Jednobrazanim pravilima i običajima za dokumentarne akreditive i može prouzrokovati probleme sa izdavanjem isprava o osiguranju po čl. 28 UCP 600 po kojem se zahteva izdavanje tačno određenih isprava.⁴⁰ Iako nema većih izmena, pravila sada dopuštaju menjanje obaveze na zaključenje osiguranja sporazumom ugovornih strana ili na osnovu običaja koji važi u trgovini određenom robom.

8.4.3. Rezime razlika između pariteta CIF i CIP u vezi sa obavezom osiguranja

Iz prethodnih izlaganja, uprkos kasnijem razvoju, osiguravajuće pokriće po paritetu CIP je mnogo šire od onog koje je postojalo po starijem paritetu CIF. Zbog toga, kao što je već rečeno, po paritetu CIP prodavac ima obavezu da zaključi ugovor o transportnom osiguranju u korist kupca po širem pokriću, pokriću koje se poklapa sa Klauzulom Instituta o osiguranju karga (A), koje su doneli Međunarodno udruženje osiguravača i Lojdovo udruženje osiguravača (oba iz Londona). Ipak, ugovorne strane se mogu sporazumeti da zaključe osiguranje koje pruža smanjeno pokriće (Klauzula /C/ o osiguranju karga), iako je to malo verovatno.

Po paritetu CIF, sa druge strane, prodavac je jedino dužan da zaključi ugovor o osiguranju po minimalnim uslovima osiguranja, koje se poklapa sa Klauzulom Instituta o osiguranju karga (C) (IUA/LMA). Ova razlika u odnosu na paritet CIP se opravdava na osnovu toga što se paritet CIF uobičajeno koristi za rasute terete koji se prevoze morem (sirovine, minerali itd.), čija je cena po kilogramu veoma niska, a obaveza zaključenja najšireg osiguravajućeg pokrića koja bi značajno povećala premiju i učinila ga skupljim, bilo bi na štetu margine za pregovore prodavca. U svakom slučaju, pariteti CIP i CIF su uporedivi, a ugovorne strane se mogu sporazumeti

⁴⁰ Videti fusnotu br. 4 (CIP) i 8 (CIF) *INCOTERMS 2020*, ICC Document, No. 723E, str. 52 i str. 124–5.

da zakluče osiguranje koje nudi šire pokriće (na primer, Klauzula Instituta o osiguranju karga /A), što će biti obaveza ako se plaćanje prodajne cene vrši putem dokumentarnog akreditiva.

8.4.4. Ostale kozmetičke (organizacione) izmene

Kao što je već rečeno, prilikom sastavljanja nove verzije *Incoterms* postojala je tendencija da se više koristi reč kupčevi troškovi (*costs*⁴¹), umesto reči „*expenses*.”⁴² Imajući ovo u vidu, ovaj stav pruža objašnjenje za razlike u pokriću, koji se takođe poklapa sa mišljenjem uporednih praktičara, koji smatraju da „prema *Incoterms* X-2010, prodavac ima obavezu da zaključi minimalno osiguravajuće pokriće po Klauzuli o osiguranju (C) Instituta po paritetima CIF i CIP. Prema *Incoterms* verziji XI-2020, Međunarodna trgovinska komora je odgovorila da u poslovnoj praksi, ova dva pariteta često nalazu različite širine pokrića. Paritet CIF je isključivo namenjen pomorskom transportu i zato se više koristi u trgovini rasutim teretima za koje je dovoljno pokriće po Klauzuli o osiguranju (C) Instituta. Međutim, termin CIP se koristi za multimodalne transporte, često za proizvedenu robu za koju je možda potrebno šire pokriće. Na ugovornim stranama je da odluče o širini osiguravajućeg pokrića u skladu sa predmetom ugovorne obaveze, što se može izričito regulisati u kupoprodajnom ugovoru. Ugovorne strane treba da se upoznaju sa tim da je po *Incoterms* XI-2020, polazna tačka za paritet CIP da prodavac ima obavezu da zaključi osiguravajuće pokriće u skladu sa Klauzulom Instituta o osiguranju karga (A).”⁴³

Opširna uporedna analiza dve verzije *Incoterms*-a je van okvira ovog rada. U vezi sa tim je i detaljno istraživanje razlike između termina „*expenses*” i „*costs*” u ranijim publikacijama o odredbama *Incoterms*-a X-2010⁴⁴ i *Incoterms*-a IX-1990.⁴⁵

⁴¹ Razlika je isključivo akademska, jer su u praksi „*costs*” isto što i „*expenses*” pa samim tim se svakako naplaćuju.

⁴² Ibid; u svakom slučaju prodavac ih iskazuje u svom računu i ostvaruje nadoknadu troškova (svejedno da li „*costs*” ili „*expenses*”) pošto kupcu istavi računovodstvenu ispravu za plaćanje.

⁴³ Holman Fenwick Willan LLP, (2019).

⁴⁴ Ademuni-Odeke, 2016b, 1–44; Ademuni-Odeke, 2016a, 1–34.

⁴⁵ Ademuni-Odeke, 1995, 17–25, for INCOTERMS 1990; Ovo je suprotna odredba od pariteta EXW, videti dalje.

8.5. Obaveze kupca u vezi sa osiguranjem

8.5.1. Obaveze kupca prema paritetu CIF

Obaveze kupca po paritetu CIF po klauzuli B5⁴⁶ su da: „Kupac nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, kupac mora da prodavcu, na njegov zahtev, dostavi sve informacije koje su neophodne prodavcu da zaključi dodatno osiguranje koje zahteva kupac po klauzuli A5.”⁴⁷

Obaveznost prodavčeve dužnosti koja proizlazi iz reči „mora” u gore citiranoj odredbi jedino se zasniva na njegovom sporazumu sa kupcem u pogledu kupčevog zahteva, zbog čega je izostavljen propratni uobičajeni izraz „o njegovom riziku i trošku.”⁴⁸

8.5.2. Obaveze kupca prema paritetu CIP

Obaveze kupca po paritetu CIP i klauzuli B5⁴⁹ su istovetne onima po klauzuli A5 pariteta CIF. Prema tome, bitne su preporuke ugovornim stranama koje se u njima nalaze. Nije potrebno naglašavati, i uprkos opasnosti od ponavljanja, da se gore izložena pravila primenjuju samo na dva pariteta: CIF i CIP, a ne i na preostalih devet pariteta, koji su dodatno podeljeni u tri pariteta za unimodalne transporte (morem i unutrašnjim vodama) i šest pariteta za multimodalne transporte (sve vrste transporta).

8.6. Obaveze ugovornih strana u ostalih 9 pariteta *Incoterms*

8.6.1. Pariteti za sve vrste transporta

Obaveze prodavca u vezi sa zaključenjem osiguranja u svih šest pariteta (CPT, DAP, DDP, DPU, EXW i FCA), u ovoj kategoriji, imaju iste odredbe po klauzuli A5, posebno: „*Prodavac nema obavezu* prema kupcu da zaključi ugovor o osiguranju. Međutim, prodavac mora da kupcu, na kupčev zahtev, rizik i trošak, dostavi informacije kojima raspolaže, a koje su kupcu potrebne za zaključenje osiguranja.”⁵⁰

Sledstveno tome, obaveza prodavca u vezi sa zaključenjem osiguranja u ovoj grupi pariteta

⁴⁶ *Incoterms* 2020, ICC Doc. No. 723E, str. 123–133, str. 129.

⁴⁷ Ibid; za „bez obaveze” i obavezu obaveštavanja i informisanja, videti tač. 9 u ovom radu.

⁴⁸ Videti ponovo fusnotu br. 11.

⁴⁹ *Incoterms* 2020, ICC Doc. No. 723E, str. 123–133, str. 51.

⁵⁰ Ibid. Treba imati u vidu da se obavezujuća priroda obaveze zasniva na saglasnosti prodavca sa zahtevom kupca, na njegov (kupčev) rizik i trošak i samo na informacije koje su u posedu prodavca i u obimu kupčevih potreba. Priroda i obim odredbe još nisu ispitavani pred sudom.

predstavlja obavezu obaveštavanja i / ili informisanja koje omogućava kupcu da zaključi osiguranje. Međutim, prodavac treba da ima u vidu posledice upozorenja „bez obaveze” i da se sam pobrine za osiguranje svog interesa. U vezi sa osiguranjem, kupac je u istom položaju kao i prodavac (klauzula B5). Kupac treba da osigura robu od trenutka predaje na prevoz (klauzula A2/B2) do odredišta (klauzula A3/B3). Prema tome, obe ugovorne strane treba da paze na okolnosti koje nastaju od trenutka predaje na prevoz i prelaska rizika.⁵¹

8.6.2. Pariteti za transport morem i unutrašnjim vodama

Ostala četiri pariteta (FOB⁵², CFR⁵³, EXW i FAS) od devet, predviđaju istu obavezu osiguranja kao i onih prethodno navedenih šest.

Preostali deo ovog rada bavi se širim praktičnim pitanjima i spoljno-političkim faktorima koji utiču na razvoj *Incoterms*-a, a posebno klauzule o obavezi osiguranja. U ovom delu autor se takođe bavi klauzulom „bez obaveze”, zatim koje dejstvo „*Incoterms*-i imaju, a koje ne proizvode”, obavezom obaveštavanja, informisanja u vezi sa minimalnim i proširenim (dodatnim) osiguranjem, ograničenjima *Incoterms*-a, restriktivnim državnim propisima u pomorskom transportu i na tržištu pomorskog osiguranja, dejstvom sankcija, embarga i više sile na spoljnu trgovinu i alternativnim tržištima osiguranja robe. Ovi aspekti nisu izričito pomenuti u *Incoterms*-ima, ali su ipak bitni faktori svima koji se bave izvozno-uvoznim osiguranjem. Oni se pominju u većini komentara i smernica o izvoznoj trgovini, *Incoterms*-ima i osiguranju robe.

9. UPOZORENJA UGOVORNIM STRANAMA NA OSIGURANJE PO PRAVILIMA *INCOTERMS*

9.1. Dejstvo na osiguranje u vezi sa tim šta *Incoterms* ne pokriva

Incoterms nije sveobuhvatan kao što se često misli. Radi se, u stvari, o kodifikaciji smernica za izvoznike i uvoznike.

⁵¹ Ovo je gotovo identična odredba iz klauzule A5 pariteta EXW i ostalih pet pariteta.

⁵² Ipak, po pravnom sistemu *common law*, situacija može da se razlikuje kod proširenog pariteta FOB ili pariteta FOB sa dodatnim obavezama, ako one obuhvataju troškove i osiguranje, čime se ovaj paritet može gotovo izjednačiti sa paritetom CIF, videti komentar autora u: Ademuni-Odeke, 2007, 425–462.

⁵³ CFR je zamenio stari C&F i skoro je isti kao i CIF, izuzev obaveze osiguranja.

Prvo, *Incoterms* ne reguliše trenutak predaje robe, jer je to pitanje regulisano nacionalnim pravima, Bečkom konvencijom o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine ili ugovorenim poslovnim običajima u trgovini određenom robom.

Drugo, *Incoterms* takođe ne reguliše izvore dodatnog ili od strane države subvencionisanog osiguranja, kao što je: osiguranje izvoznih kredita, osiguranje ratnih rizika, osiguranje isključenih rizika po uslovima o osiguranju robe i proširenje pokrića iz uslova o osiguranju robe. Postoje objašnjenja, različite okolnosti i promene po navedenim aspektima.⁵⁴ *Incoterms* ne predstavlja stvaranje međunarodne konvencije, zbog čega nije proizvod neke međuvladine organizacije. *Incoterms* je delo nevladine organizacije (Međunarodne trgovačke komore) zbog čega njegova primena nije obavezna. U skladu sa tim, *Incoterms* se primenjuje samo kada se ugovorne strane izričito saglase će biti sastavni deo uslova i limita njihovog osnovnog ugovora. Prethodno navedeno se primenjuje uvek, uprkos tome što su neke države, kao što su Jordan, Irak i ostale države u Persijskom zalivu uključile *Incoterms* u svoje trgovačke zakonike. U slučajevima kada je *Incoterms* inkorporisan u domaće trgovinsko zakonodavstvo, njegova primena je obavezna u tim državama. Osim toga, *Incoterms* ostaje privatni instrument privrednih subjekata koji se bave trgovinom, iako se radi o najčešće primenjivanim i široko prihvaćenim pravilima međunarodne trgovine.

Treće, pored toga što ne regulišu pitanje predaje robe, *Incoterms* takođe ne reguliše prelazak svojine i prelazak rizika na robu. Ugovorne strane o ovim pitanjima treba posebno da se sporazumeju. Ova pitanja se definišu izričito u kupoprodajnom ugovoru i primenom merodavnog prava. U Velikoj Britaniji ova pitanja su delimično regulisana u čl. 12–16 Zakona o prodaji robe iz 1979. godine (*The Sale of Goods Act 1979– SGA 1979*)⁵⁵, sa izmenama i dopunama izvršenim do danas. Pomenute odredbe ne regulišu odgovornost ugovornih strana za štetu i neispunjenje obaveze zaključenja osiguranja i ostalih ugovornih obaveza, pravna sredstva u slučaju kršenja ugovora, kao ni pitanja sukoba prava. Umesto toga, ove odredbe jedino daju smernice u vezi sa slanjem, isporukom, prelaskom svojine, prelaskom rizika i osiguranjem.

Cetvrto, *Incoterms* jedino reguliše pitanje koja ugovorna strana treba da obezbedi robu i preduzme radnje za njeno slanje, carinske formalnosti, dozvole, osiguranje itd. Njegovi pariteti ne regulišu način i organizaciju tih radnji, naknadu štete ili druge

⁵⁴ *Incoterms* 2020, ICC Document Publication No.723E, 2020, Paris, 2–3.

⁵⁵ Provisions on Implied Terms in Sales Contracts.

posledice u slučaju neispunjenja tih radnji. U svrhu osiguranja, *Incoterms* reguliše jedino pitanje koja ugovorna strana snosi rizike, kao i obavezu prodavca po paritetima CIF i CIP da zaključe osiguranje u korist kupca u skladu sa osnovnim ugovorom, ali ne obavezno u skladu sa *Incoterms*-om. *Incoterms* takođe ne reguliše ni praktična pitanja, principe i / ili izvore polise osiguranja robe. *Incoterms*, kao i klauzula o obavezi osiguranja, predstavlja samo smernice. One su samo deo spoljnotrgovinske prakse na koje treba gledati kao sponu sa drugim instrumentima kao što su Klauzule Instituta o osiguranju karga i Klauzule o osiguranju određenih vrsta robe, bankarske i transportne prakse. Na primer, u praksa isprave o osiguranju bi trebalo da budu prenosive po čl. 28 Jednoobraznih pravila i običaja za dokumentarne akreditivne (UCP 600) kod pariteta CIF i CIP, a plaćanje se vrši dokumentarnim akreditivom. Čak ni poslednje izmene klauzule o osiguranju u *Incoterms* verziji XI-2020 nisu promenile njene osnove.

Konačno, troškovi dažbina za robu mogu se obračunati primenom određenog pariteta. Na primer, u Indiji dažbine se obračunavaju na vrednost robe CIF, dok se u Južnoj Africi obračunavaju na vrednost robe FOB. Zbog ovoga je uobičajeno da se u ugovorima o izvozu u obe države koriste ovi pariteti *Incoterms*, čak i kada oni nisu prikladni za odabrani način transporta. Pošto je to tako, značajna pažnja se mora posvetiti preciziranju troškova i trenutka prelaska rizika na kupca. Ovo proizvodi neposredne posledice i na osiguranje prodaje po *Incoterms*-u. Zbog toga se ugovorne strane savetuju da razmotre šire implikacije od onih po klauzulama o obavezi osiguranja u paritetima CIF i CIP, što može da dovede do većih troškova od ugovorenih, kao i potrebe za dodatnim osiguranjem.

9.2. Upozorenje u odnosu na odredbu „bez obaveze” na zaključenje osiguranja

Kao što je gore navedeno, uz izuzetak pariteta CIF i CIP, devet od jedanaest pariteta ne reguliše obavezu prodavca da zaključi osiguranje. U tih devet pariteta, sve verzije *Incoterms*-a do *Incoterms* verzije XI-2020 sadrže odredbu „bez obaveze” u odeljku o obavezama kupca da zaključi osiguranje. Ovo može da dovede do zablude. Obe ugovorne strane zato treba da budu veoma pažljive u vezi sa ovom odredbom, posebno u vezi sa osiguranjem. U suprotnom, oni mogu da budu izloženi rizicima ili da budu podosigurani po minimalnom pokriću, dodatnom ili osiguranju koje su sami zaključili. U svrhu osiguranja, ovaj izraz može da podrazumeva, ali i ne znači, da konkretna ugovorna strana ne treba da brine o ostalim i / ili

posrednim potrebama za osiguranjem. Njeno jedino značenje sastoji se u tome što konkretna ugovorna strana nema obavezu prema drugoj ugovornoj strani da zaključi osiguranje u njenu korist. Prodavci mogu da se sporazumeju da zaključe osiguranje na zahtev, rizik i trošak kupca. U tom slučaju, prodavci treba da raspoložu adekvatnim pokrićem sopstvenih rizika koji bi mogli da nastanu zbog kršenja ugovornih obaveza u vezi sa isporukom, prelaskom svojine, prelaskom rizika pre i posle isporuke robe kupcu. To znači da čak i kada smatraju da su uredno ispunili svoje obaveze, oni bi trebalo da ipak zaključe osiguranje od iznenadnih rizika pre i posle isporuke, kao što je prevremeni prelazak rizika.

Razlog za sastavljanje pravila o obavezi osiguranja u *Incoterms*-ima u njihovom sadašnjem obliku mogu razumeti sezonski trgovci koji poznaju *Incoterms* i osiguranje, ali ne i potpuno nova lica u spoljnoj trgovini. Iz tih razloga, možda postoji potreba da se sve ugovorne strane upozore upotrebom crvenih slova, kao što je to učinjeno u pravilima kojima se reguliše isključenje odgovornosti u ugovornom pravu, i to na sledeći način: „Možete poželeti da se osigurate, ali se izričito savetuje da osigurate sopstvene rizike i sva vaša eventualna kršenja ugovornih obaveza.” Za osiguranje po *Incoterms* pravilima, ovo je objašnjeno u ranijim propratnim dokumentima uz *Incoterms*:⁵⁶

„Kao što se čini iz izraza „prodavac mora” i „kupac mora”, *Incoterms* se bavi jedino obavezama koje ugovorne strane duguju jedna drugoj. Reči „bez obaveze” koriste se kad god jedna strana nema obavezu prema drugoj strani. Ako na primer, kod A3 nekog pariteta prodavac ima obavezu da zaključi ugovor o prevozu, pa naiđemo na reči „bez obaveze”, pod naslovom Ugovor o prevozu u B3 se reguliše položaj kupca. Ako nijedna ugovorna strana nema obavezu prema drugoj, reči „bez obaveze” će se pojaviti u vezi sa obe ugovorne strane na primer, u vezi sa osiguranjem.

U svim slučajevima važno je istaći da čak i kada jedna ugovorna strana nema obavezu prema drugoj da preduzme neku radnju, to ne znači da nije u njenom interesu da preduzme tu radnju. Tako na primer, samo zato što kupac po paritetu CFR nema obavezu prema prodavcu da zaključi ugovor o osiguranju po B4, jasno je da je u njegovom interesu da zaključi taj ugovor, dok prodavac nema obavezu da zaključi osiguranje po klauzuli A4.”⁵⁷

⁵⁶ Na primer, para. 10 (The Expression “No Obligation”) – Ramberg J, *Introduction to INCOTERMS 2000*, ICC Doc. No. 560, str. 5–22, str. 19.

⁵⁷ Ponovljeno kod: Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 2000*, ICC Doc.No.620, str. 194.

Iako je *Incoterms* u širokoj primeni u svetu, to ne znači da se jednako široko i uobičajeno razume. Zbog toga u ovom delu treba dati uvod publikaciji *Incoterms for Americans*⁵⁸, verzija *Incoterms*-a koja je objašnjena u regionu čije se razumevanje i primena neznatno razlikuje od država sa pravnim sistemom *common law*, evropskih i drugih pravnih tradicija. Publikacija objašnjava *Incoterms* jednostavnim stilom. Drugo na šta treba obratiti pažnju su obaveze obaveštavanja i informisanja o osiguranju (klauzule AB5/B5) i o troškovima osiguranja (klauzule A10/B10).

9.3. Obaveza obaveštavanja i informisanja

9.3.1. Obaveštavanje i informisanje u vezi sa osiguranjem

Jedna od novina u *Incoterms* pravilima, uopšte a posebno za osiguranje, su dvostruke obaveze za obe ugovorne strane. Prvo, izuzev pariteta CIF i CIP, ugovorna strane imaju obvezu da jedna drugu obaveštavaju kako bi se omogućila isporuka i da informišu kako bi druga ugovorna strana mogla da zaključi osiguranje i / ili dodatno osiguranje, ako je to potrebno. Ovo je važno jer je takva obaveza predviđena jedino kod pariteta FOB⁵⁹ i povezanih ugovora u pravnom sistemu *common law*, ali ne i kod pariteta CIF i CIP po čl. 32, st. 3 Zakona o prodaji robe Velike Britanije iz 1979. godine.⁶⁰ Drugo, ovo ukazuje na činjenicu da u praksi razlika između pariteta FOB i sa njim povezanih ugovora i pariteta CIF i CIP brzo nestaje u ovom i drugim aspektima. Kao što je to izloženo kasnije u tekstu, četiri praktična aspekta obaveštavanja zahtevaju pažnju ugovornih strana: priroda rizika,

⁵⁸ Reynolds pojednostavljuje i odgovara na pitanja o paritetima INCOTERMS-a iz američkog ugla (Reynolds, 2020).

⁵⁹ Ademuni-Odeke, 2007, str. 447–449; *Wimble Sons & Co. v. Rosenberg & Sons*, [1913] 3 K.B. 743, 747-48; *Northern Steel & Hardware Co. v. John Batt & Co. (London)* [1917] 33 T.L.R. 516, 516.

⁶⁰ Čl. 32, st. 3 Zakona o prodaji robe Velike Britanije iz 1979. godine, sa izmenama i dopunama, propisuje: „Kada prodavac robu šalje kupcu prevoznim putem čiji se jedan deo odvija morem, u okolnostima u kojima je uobičajeno da se zaključi osiguranje, prodavac mora o tome obavestiti kupca kako bi on mogao da osigura robu tokom pomorskog prevoza, a ako prodavac to ne učini, roba se transportuje morem na prodavčev rizik, osim ako nešto drugo nije ugovoreno.” U precedentnom pravu (na primer, *Wimble v Rosenberg* and *Northern Steel v John Batt*) smatra se da se pomenuta odredba primenjuje samo na ugovore po paritetu FOB, a ne i po paritetu CIF (analogijom se ne primenjuje ni na paritet CIP). Takođe videti: Ademuni-Odeke, 2016b, str. 28–29; Ademuni-Odeke, 2007, str. 443–445.

dovoljnost obaveštenja, posledice neobaveštavanja i obim zahteva za osiguranjem.⁶¹

9.3.2. Rizici, dovoljnost, forma i neobaveštavanje

Prvo, reč je o prirodi rizika. Informacija u vezi sa osiguranjem zavisi od prirode rizika, potrebe za dodatnim osiguranjem i tržišnim ograničenjima u državi kupca.

Drugo, postavlja se pitanje da li je obaveštenje dovoljno. Nema smernica po ovom pitanju. Pravila jedino navode da obaveštenje mora da bude „dovoljno. Međutim, obaveštenje treba da bude adekvatno i da omogući drugoj strani da preduzme radnje u skladu sa njim.”

Treće, u vezi sa formom, ni po ovom pitanju ne postoje posebni zahtevi u *Incoterms* pravilima po kojima bi obaveštenje trebalo da se dostavlja u nekom posebnom obrascu na primer, pismom, teleksom ili telefaksom. Primena glavnih sredstava komunikacije u ugovoru o prodaji mogla bi da bude dobar pokazatelj prirode i načina obaveštavanja. U slučaju nepostojanja prethodnog, moglo bi se primeniti bilo koje sredstvo komunikacije preko društvenih mreža ili masovnih medija.

Četvrto, pravila ne regulišu posledice davanja nedovoljnih obaveštenja ili neobaveštavanja. Samo se može pretpostaviti da navedeni propust može da dovede do kršenja ugovorne obaveze, zbog čega svaka strana ima pravo da raskine i otkaže ugovor ili da zahteva nadoknadu gubitka i štete nastale zbog takvog kršenja obaveza, kao i u slučaju prevremenog prelaska rizika (klauzula B5) ili obaveze da se plate dodatni troškovi.

Konačno, primetno je i da je naglasak na obavezi obaveštavanja prilično kasno uveden (tek od *Incoterms* verzije IX-2000), da je ta obaveza važna i da njena primena nije ograničena na klauzulu o obavezi osiguranja. Zbog toga se ona nalazi ne samo u klauzulama o obavezi osiguranja kod pariteta CIF/CIP (klauzula A5/B5), već i u klauzulama A3/B3 (Prelazak rizika kod pariteta EXW, CPT, DAP, DPU, DDP, FAS, FOB i CFR) i u klauzuli A10/B10 (Prijem pošiljke na prevoz i u odredištu).

9.3.2. Značaj standardizacije obaveštenja

Standardizacija se sada nalazi, uz četiri uslova za obaveštavanje i informisanje, u klauzuli B10 pariteta FCA, posebno u vezi sa klauzulom A2 (Isporuka).⁶²

⁶¹ *ICC Guide to ICC Doc. No. 461/90*, str. 37.

⁶² *Ibid.*

Iako nemaju obavezu da zaključe osiguranje, prodavci kod pariteta EXW, FCA, CPT, FAS, FOB i CFR moraju da kupcu, na njegov zahtev, rizik i trošak da dostave informacije koje poseduju, na osnovu kojih kupac može da zaključi osiguranje (klauzula A5). U skladu sa tim, samo prodavci po paritetima DAP, DDP i DPU nemaju obavezu obaveštavanja i informisanja po klauzuli A5. Isto tako, kupci kod pariteta DAP, DPU i DDP imaju obavezu obaveštavanja i informisanja po klauzuli B5. Time se izjednačava položaj kupaca kod pariteta CIF i CIP u vezi sa obavezom obaveštavanja i informisanja, osim što obaveza informisanja postoji po ugovoru i u vezi sa dodatnim osiguranjem. Kupci kod pariteta EXW, FCA, CPT, FAS, FOB i CFR ne moraju ni da zaključe osiguranje, ni da vrše obaveštavanje ili informisanje po klauzuli B5.

Kupci takođe treba da su upoznati sa vanrednim okolnostima koje utiču na obavezu, kao što su rizici prevremenog prelaska rizika i rizika pre i posle isporuke.

9.4. Osiguranje prevremenog prelaska rizika

Pošto je pokriće rizika gubitka ili štete na robi primarna funkcija osiguranja, ugovorne strane treba da posebnu pažnju posvete prelasku rizika.⁶³ Rizici mogu da pređu posle zaključenja ugovora, ali pre predaje i / ili isporuke, slučaj tzv. prevremenog prelaska rizika. U tom slučaju, potrebno je proširiti postojeće pokriće ili zaključiti dodatnu polisu osiguranja. Ovo proširenje pokrića pokriva slučajeve kada rizik pređe na drugu ugovornu stranu u bilo kojem trenutku, zbog krivice prodavca ili kupca, pre predaje robe na prevoz ili predaje robe u odredištu. Ovo osiguranje pokriva slučajeve u kojima rizik docnije u isporuci ili propust da se navede ime plovila, prelazi na kupca zbog njegovog propusta da ispuni neku ugovornu obavezu, kao što je zaključenje ugovora o prevozu i o osiguranju ili ukrcavanje.⁶⁴ Jedno od rešenja za ovu situaciju je zaključenje polise osiguranja tzv. „od vrata do vrata” ili „od skladišta do skladišta” ili „ostaje pokriveno” u slučaju ugovora sa paritetima CIF i CIP. Drugi paritet kod kojeg se može ukazati potreba da se zaključi polisa je paritet EXW.

Rizici takođe mogu da pređu na drugu ugovornu stranu pre isporuke, s tim da kod ove vrste osiguranja postoje specifičnosti.

⁶³ Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 2010*, ICC Doc. No. 720E, str. 77.

⁶⁴ Za prevremeni prelazak rizika prema pravilima *Incoterms*, videti: Ramberg, *JICC Guide to INCOTERMS 2000*, ICC Doc. No.620, str. 61; za način regulisanja prelaska rizika u ranijim verzijama *Incoterms*-a (IX-1990), videti: Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 1990*, ICC Doc. No.461/90, str. 35.

9.5. Osiguranje rizika pre isporuke

Osiguranje rizika pre isporuke pokriva izvoznikove osnovne troškove izvoznog posla ako dođe do prekida proizvodnje zbog nastanka osiguranog rizika.⁶⁵ Slično rizicima posle isporuke, ono je deo osiguranja svih izvoznih rizika. Ono pokriva političke i *del credere* rizike stranog kupca.⁶⁶ To može da se odnosi na neispunjenje procesa inspekcije pre isporuke.⁶⁷ Suma osiguranja takođe može da obuhvata sve novčane iznose u slučaju neopravdanog poziva na plaćanje avansa kao kapare. To uklanja potrebu za zaključenjem ugovora o dodatnom osiguranju radi pokrića slučajeva kada do gubitka ili štete vremenski dolazi pre stizanja robe do prostorija prodavca ili između prostorija prodavca i predaje i/ili isporuke robe. Posle isporuke robe postoje rizici i u vezi sa ponašanjem kupca.

9.6. Osiguranje rizika posle isporuke

Osiguranje rizika posle isporuke štiti prodavca od rizika da kupac druge države robu koju je primio plati putem kredita koji je dobio od izvozne agencije. Kao i osiguranje rizika pre isporuke, ono je deo osiguranja izvoznih rizika. Glavni pružaoci usluga osiguranja rizika posle isporuke su privatne i javne agencije za osiguranje izvoznih kredita. Njegova namena je da zaštiti poslove kod kojih se plaćanje vrši u ratama najduže do 12 meseci i čiji su predmet najvećim delom roba široke potrošnje, sirovine, poluproizvodi i rezervni delovi. Ovim osiguranjem se mogu pokriti svi gubici ili štete nastali posle isporuke uprkos prelasku tome što je pravo svojine prešlo na kupca. Polisa osiguranja se svrstava u osiguranje specifičnih izvoznih rizika ili u osiguranje opštih rizika. Trošak tih rizika može da se prenese na kupca ili da bude uračunat na teret organizacije prodavca. Granični troškovi koji se mogu prevaliti na kupca analiziraju se u daljem izlaganju. U svakom slučaju, postojanje obe vrste osiguranja ostaje nepoznato kupcu, jer se radi o delu prodavčevih ličnih, vanugovornih i dodatnih potreba za osiguranjem.

Pored prevremenog prelaska rizika, osiguranja rizika pre i posle isporuke, obe ugovorne strane treba da pokriju i svoje dodatne potrebe za osiguranjem.

⁶⁵ Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 2000*, ICC Doc. No. 620, str. 61; Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 1990*, ICC Doc. No. 461/90, str. 35.

⁶⁶ Rizik pokrivanja verovatnoće da kupac koji kupuje preko drugog lica ili jamac neće moći da ispuni svoju obavezu plaćanja. Ovo se dešava zbog toga što agent funkcioniše kao jamac u slučaju da kupac ne plati kupoprodajnu cenu.

⁶⁷ Ramberg, J, *ICC Guide to INCOTERMS 1990*, ICC Doc. No. 461/90, str. 26–27; Ramberg J, *ICC Guide to INCOTERMS 2000*, ICC Doc. No. 620, str. 52–53.

10. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ovaj rad je pokazao da su i pravila *Incoterms* takođe prošla dug put još od 1895. godine kada ih je Međunarodna trgovinska komora osmislila do 1919. godine kada je izradila prvu verziju, 1936. godine kada su oni prvi put objavljeni i 1953. godine kada se klauzula o obavezi osiguranja prvi put pojavila. U radu je takođe utvrđeno da je na *Incoterms* i klauzule o osiguranju, u širem smislu, uticao i oblikovao ih razvoj međunarodne trgovine (finansija, tehnologije, transporta itd.) Zato su pravila *Incoterms* u periodu 1954–1979. menjana preuzimanjem pravila i izmena koji su nastajali tokom razvoja transporta, komunikacija, carina, finansija, osiguranja i tehnologije. Međutim, autor se u radu ne bavi detaljima *Incoterms*-a ili detaljima njegove klauzule o obavezi osiguranja (o čemu je bilo reči u drugim autorovim radovima⁶⁸), već pregledom unapređenja ove klauzule, koja je sada deo klauzule A5/B5 pariteta CIF i CIP, od njihovog nastanka.

Zato su *Incoterms* pravila i klauzula o obavezi osiguranja morali da se prilagode komercijalnom i svetskom okviru, kao što je stupanje na snagu novih Klauzula Instituta o osiguranju karga, razvoju kontejnerskog transporta i primeni železničkog, vazdušnog, drumskog i multimodalnog transporta. Klauzule o obavezi osiguranja ili nisu postojale ili nisu bile tako razrađene u ranijim verzijama *Incoterms*. Uprkos takvom razvoju, samo dva pariteta *Incoterms*-a koji regulišu obavezu prodavca da zaključi osiguranje su stari paritet CIF i novouvedeni paritet CIP.

U danas važećoj formi, cilj donošenja verzije *Incoterms* XI-2020 je da oni traju do *Incoterms* XII-2030. Čak se i u klauzulama o osiguranju određene robe (na primer, GAFTA-FOB/GAFTA-CIF) jednostavno navodi da se na ugovor primenjuju *Incoterms* ili Klauzule o osiguranju trgovine određenom robom koje se, inače, zasnivaju na Klauzulama Instituta o osiguranju karga. Zato je klauzula o obavezi osiguranja u paritetima CIF i CIP, zajedno sa klauzulama o osiguranju karga, postala standardni nosilac uslova osiguranja u pravu i praksi međunarodne trgovine. Sa Klauzulama Instituta o osiguranju karga sada predstavljaju osnovu za uslove i limite osiguranja robe u međunarodnoj trgovini.

Međutim, od jedanaest pariteta, samo CIF i CIP izričito propisuju obavezu prodavca da zaključi osiguranje u klauzuli A5. Ostalih devet pariteta sadrže samo smernice o osiguranju u odgovarajućim klauzulama A5 i B5. Prva verzija *Incoterms*-a koja je uvela klauzulu o obavezi osiguranja (*Incoterms*

V-1953), nije poznavala paritet CIP. U skladu sa tim, pre uvođenja pariteta CIP u *Incoterms* VIII-1980, jedini paritet *Incoterms*-a koji je imao klauzulu o obavezi osiguranja bio je paritet CIF. *Incoterms* verzijom VIII-1980 stare Klauzule Instituta o osiguranju karga (1946) *FPA (Free of Particular Average – Slobodno od pojedinačne havarije – prim. prev.)* zamenjene su novim Klauzulama Instituta o osiguranju karga (C) i njenim isključenim rizicima (klauzule br. 4–7). Klauzule Instituta o osiguranju karga (A), (B) i (C) sada se primenjuju kao glavni uslovi osiguranja *Incoterms*-a, Klauzula o osiguranju karga u trgovini određenom robom, kao što je GAFTA i u svim ostalim ugovorima.

Sledstveno tome, činjenica je da samo prodavac kod pariteta CIF i CIP ima ugovornu obavezu prema kupcu da zaključi osiguranje, što ne znači da prodavac u ostalih devet pariteta nema obaveze prema kupcu u vezi sa osiguranjem. Dalje, to takođe ne znači da su, i pored odredbe „bez obaveze” kod obaveza prodavca u vezi sa osiguranjem, kupci oslobođeni ostalih posrednih obaveza u vezi sa osiguranjem kod svih jedanaest pariteta. Ukratko, obe ugovorne strane u svih jedanaest pariteta imaju izvesnu obavezu u vezi sa osiguranjem kada se radi o zaključenju dodatnog osiguranja, obaveštavanju i informisanju druge ugovorne strane. Iz navedenih razloga, klauzula o obavezi osiguranja u *Incoterms* pravilima treba da se tretira samo kao smernica i / ili polazna osnova.

Pored navedenog, poslednje tri revizije *Incoterms* pravila (1990, 2000 i 2020), uvele su obavezu obaveštavanja i informisanja između ugovornih strana u vezi sa pitanjima isporuke i osiguranja. Ovo je važno jer po pravnom sistemu *common law* samo paritet FOB nalaže prodavcu da kupca obavesti da bi trebalo da zaključi polisu osiguranja kada kupac već poseduje ili bi trebalo da poseduje potrebne informacije. Razlog za ovo leži u tome da, osim u slučaju proširenja obaveza ili pariteta FOB sa dodatnim obavezama (kada proširene obaveze obuhvataju isporuku i osiguranje), obaveza kupca je da zaključi polisu osiguranja. Ovo se bitno razlikuje od pariteta CIF i CIP. Obaveza obaveštavanja i informisanja nije se primenjivala kod pariteta CIF i CIP. Postepenim uvođenjem tih obaveza, autori *Incoterms*-a sada pokušavaju da standardizuju praksu međunarodne trgovine i brisanja istorijskih glavnih razlika između pariteta FOB i sličnih ugovora i pariteta CIF/CIP. Konačno, broj pariteta je takođe smanjen i iznosi jedanaest u poređenju sa verzijom *Incoterms*-a IX-1980, kada je imao četrnaest pariteta, iako bez uticaja na klauzulu o obavezi osiguranja.

Od donošenja, *Incoterms* je uvek predviđao obavezu zaključenja samo minimalnog osiguranja na osnovu starih uslova *FPA*, koje sada zamenjuju nove Klauzule

⁶⁸ Ademuni-Odeke, 2007, str. 445–447; Ademuni-Odeke, 2016b, str. 26–27 i sporovi o kojima je bilo reč u tim radovima.

Instituta o osiguranju karga (A), (B) i (C). U Velikoj Britaniji, to se takođe poklopilo sa primenom nove Lojdove pomorske polise (*Lloyds Marine Form*) i polise društava za osiguranje (*Insurance Companies' Policy Form*) kojima je zamenjena stara polisa o osiguranju broda i robe (*Ship and Goods – SG Policy*), koja je bila u upotrebi gotovo 400 godina. Međunarodna trgovinska komora morala je da sarađuje sa Lojdom i Institutom londonskih osiguravača tokom unapređenja svojih klauzula o obavezi osiguranja. Pored toga, pojedinačna havarija, ratni rizici i rizici specifični za konkretnu robu ili posebne zahteve osiguranika uvek su bili i ostali nepokriveni. Bilo koje šire pokriće uvek je moralo da se posebno (dodatno) ugovara. Međutim, ni *Incoterms*, ni klauzule o obavezi osiguranja nemaju u vidu praktične zahteve u vezi sa dodatnim osiguranjem, državnim ograničenjima i državnim intervencijama u brodarstvo i osiguranje robe u vezi sa čim ugovorne strane treba da budu veoma pažljive. Ugovorne strane, njihovi osiguravači i davaoci kredita treba da, po pravilu, održavaju sopstvenu informisanost u korist klijenata.

Kao što je već rečeno, u tački 9.1. *Incoterms* ne sadrže pravila o širem kontekstu ugovora kao što su prelaz svojine, uključujući i klauzule o zadržavanju prava svojine, merodavnog prava ugovora i sa njima povezanih javnih aspekata međunarodnog privrednog prava. Oni takođe, izbegavaju rešavanje sporova iz ugovora. Ipak, ovi faktori imaju direktan uticaj na obaveze stranaka u vezi sa osiguranjem, jer odgovornost može nastati po bilo kojoj od deset klauzula koje nisu posvećene obavezi osiguranja. Stranke mogu biti ugovorni specijalisti, ali po nekom od pariteta *Incoterms*-a one nisu immune na sadejstvo osiguranja i širih aspekata međunarodne trgovine. Ovo zato što privatne međunarodne korporacije žele da izbegnu sukob prava i ostala međunarodno-javna pitanja. Osim navedenih nedostataka, uvedena su i izvesna pozitivna poboljšanja klauzule o obavezi osiguranja, posebno u verzijama *Incoterms* IX-2000 i *Incoterms* X-2010.

Tokom rada na najnovijoj verziji *Incoterms*-a ostvarena je bliska saradnja sa tržištem, uvaženi su doprinosi Lojdovog udruženja osiguravača, Međunarodnog udruženja osiguravača iz Londona i Međunarodnog udruženja pomorskih osiguravača iz Hamburga i proširen je spisak isprava o osiguranju koje se koriste po Jednoobraznim pravilima i običajima za dokumentarne akreditivne (UCP 600). Tako su, osim držanja koraka sa ostalom praksom međunarodne trgovine, *Incoterms* takođe usklađeni sa finansijskim obavezama. Posebno se to odnosi na sinhronizaciju sa UCP 600 u smeru proširenja prenosivih isprava, zbog čega je izraz „polisa osiguranja” zamenjen izrazom „isprava o osiguranju.” Osim navedenog, dopušteno je

izdavanje alternativnih isprava, kao što su sertifikati o osiguranju, prijave po ugovorima o otvorenom pokriću i pisma o osiguranju (ali ne i listovi pokrića) po čl. 28 UCP 600. Ovo je omogućilo modernizaciju *Incoterms*-a u skladu sa praksom međunarodne trgovine.

I konačno, postojale su različite širine pokrića po paritetima CIF i CIP, što je zadržano i u *Incoterms* verziji XI-2020. Po ovoj tački, Međunarodna trgovinska komora je smatrala da: „Po paritetu CIF *Incoterms*-a, koji se koristi isključivo u pomorskoj trgovini i često u trgovini robom široke potrošnje, Klauzule Instituta o osiguranju karga (C) ostaju osnovno minimalno osiguravajuće pokriće, što omogućava ugovornim stranama da se sporazumeju o obavezi da se zaključi osiguranje prema uslovima šireg pokrića od navedenog. Uzimajući u obzir stav svetskih korisnika, paritet CIP *Incoterms*-a sada obavezuje na zaključivanje šireg osiguravajućeg pokrića, koje odgovara Klauzulama Instituta o osiguranju karga (A) ili sličnim uslovima osiguranja.”⁶⁹

Pomenuti stav i njegovo obrazloženje takođe su podržali i praktičari: „Isto kao i preraspodela svih obaveza na zaključivanje osiguranja iz bivših klauzula A3/B3 na nove klauzule A5/B5, osnovno minimalno osiguravajuće pokriće po paritetu CIP je prošireni sa Klauzule Instituta o osiguranju karga (C) na Klauzule Instituta o osiguranju karga (A). Prema *Incoterms* verziji X-2010, pariteti CIF i CIP su predviđali obavezu prodavca da zaključi osiguranje u skladu sa Klauzulama Instituta o osiguranju karga (C) kao minimum, koje pokrivaju određene imenovane rizike, uz primenu spiska nepokrivenih rizika i šteta. Klauzule instituta o osiguranju karga (A) predstavljaju pokriće na bazi „svih rizika”, ali opet uz primenu spiska nepokrivenih rizika i šteta. Izmjena odražava bolje razumevanje vrste roba koje se najčešće transportuju po dva navedena pariteta *Incoterms*. Dok je paritet CIF pravilo pomorske trgovine, paritet CIP je multimodalno pravilo, koje se uobičajeno koristi u prodaji proizvedene robe visoke vrednosti. Prodavci zato moraju da uzimaju u obzir indeksaciju radi pokrića povećanih troškova dodatne premije osiguranja koja se plaća po paritetu CIP.”⁷⁰

Ostale izmene se odnose na uvođenje obaveze obaveštavanja i / ili informisanja između ugovornih strana. Od obaveze obaveštavanja u vezi sa predajom i / ili isporukom robe, došlo je do proširenja na obavezu informisanja u svrhu zaključivanja osiguranja. Kada se radi o paritetu CIF, sa jedne strane, i paritetima iz grupe „F” *Incoterms*-a (FOB, FCA, FAS itd.) obaveza obaveštavanja, informisanja i ostale obaveze pomerile

⁶⁹ ICC, “What’s new about INCOTERMS®2020?”, Wednesday 29 April 2020.

⁷⁰ Ibid; Lewis, Bryant, 2019, para 2(ii).

su paritet CIF bliže pojmu pariteta FOB po pravnom sistemu *common law*. To bi trebalo da dovede do dalje razmene informacija o spoljnim faktorima i restriktivnim merama. To je jedno od indikativnih unapređenja ne samo klauzule o obavezi osiguranja, koja se sada nalazi u klauzulama A5 i B5 pariteta CIF, CIP i svih ostalih pariteta *Incoterms*, već i svih ostalih pariteta *Incoterms* još od prve verzije *Incoterms*-a I-1936. Ova unapređenja su mnogo očiglednija u poslednjih četrdeset godina od verzije *Incoterms*-a VIII-1980, perioda koji je obrađen u ovom radu.

Preveo: prof. dr Slobodan Jovanović
e-mail: nsjovanovic@sbb.rs

LITERATURA (REFERENCES)

- Ademuni-Odeke. (2020). The insurance clause in INCOTERMS 2020: The latest stage in its evolution and a progressive development 1980-2020 (Part I), *The European Insurance Law Review*, 19(1), 28–38.
- Ademuni-Odeke. (2018). Windfall in Marine and Export Credit Insurance Contracts in Anglo-American and Other Common Law Jurisdictions, (Part II), *The European Insurance Law Review*, 17(1), 8–44.
- Ademuni-Odeke. (2017). Windfall in Marine and Export Credit Insurance Contracts in Anglo-American and Other Common Law Jurisdictions, (Part I), *The European Insurance Law Review*, 16(4), 6–44.
- Ademuni-Odeke. (2016a). Insurance of CIF and Related Contracts under INCOTERMS and Anglo-American Common Law, (Part I), *The European Insurance Law Review*, 15(3), 1–34.
- Ademuni-Odeke. (2016b). Insurance of CIF and Related Contracts under INCOTERMS and Anglo-American Common Law, (Part II), *The European Insurance Law Review*, 15(4), 1–44.
- Ademuni-Odeke. (2007). Insurance of FOB Contracts in Anglo-American and other Common Law Jurisdictions Revisited: The Wider Picture, *Tulane Maritime Law Journal*, Vol. 31, 425–462.
- Ademuni-Odeke. (1995). The Insurance Element in CIF and CIP INCOTERMS' Contracts, *Tolley's Insurance Law and Practice*, Vol. 4, No. 4, 17–25.
- Carr, I. (2014). *International Trade Law*, 6th Edn. Abingdon, UK: Routledge.
- Guide to INCOTERMS 2010-ICC Publication No. 720.
- Guide to INCOTERMS 2000-ICC Publication No. 620.
- Guide to INCOTERMS 1990-ICC Publication No. 461/90.
- Guide to INCOTERMS 1980-ICC Publication No. 354.
- Guide to Export/Import ICC Publication No. 790E.
- Holman Fenwick Willan LLP, (2019). *ICC INCOTERMS® 2020 – AT A GLANCE*, available at: <https://www.hfw.com/downloads/001487-HFW-INCOTERMS-2020-At-a-Glance-and-Commentary.pdf>, 4. 12. 2019.
- INCOTERMS 2020-ICC Publication No. 723E.
- INCOTERMS 2010-ICC Publication No. 715E.
- INCOTERMS 2000-ICC Publication No. 560.
- INCOTERMS 1990-ICC Publication No. 460.
- INCOTERMS 1980-ICC Publication No. 350.
- Kreitman, R. (n/a). *Incoterms 2020 now in force*, available at: <https://www.INCOTERMSexplained.com/INCOTERMS-2020-coming-soon/>, 9. 5. 2020.
- Lewis, L., Bryant, B. (18 October 2019). A Practical Overview of ICC INCOTERMS 2020, Clyde & Co LLP, available at: <https://www.clydeco.com/insight/article/a-practical-overview-of-icc-INCOTERMS-2020>, 6. 12. 2019.
- Lorenzon, F. (Ed). (2015). *Sassoon: CIF and FOB Contracts*, 5th Edn. London: Sweet & Maxwell.
- Ramberg, J. (n/a). A Brief History of Incoterms-INCOTERMS 2000 – The Necessary Link between Contracts of Sale and Contracts of Carriage, available at: <https://point-point.com/brief-history-of-INCOTERMS/>, 6. 12. 2019.
- Ramberg, J. (1990). Synchronization of Contracts of Sale, Carriage, Insurance and Financing in International Trade, in: Sarcevic (ed.) *International Contracts and Conflicts of Laws (A Collection of Essays)*, 86 at 87.
- Reynolds, F. (2020). *INCOTERMS for Americans (Rewritten for INCOTERMS 2020 Rules)*. Toledo, OH, USA: International Projects, Inc.
- Royal and Sun Alliance (RSA) (n/a). *A Guide to INCOTERMS*, available at: <https://www.rsabroker.com/system/files/INCOTERMS.pdf>, 4. 12. /2019.
- Sassoon, D. (1981). Application of FOB and CIF Sales in common law countries, *European Transport Law*, Vol. 16, 50–66.
- The History of INCOTERMS*, available at: <https://www.icontainers.com/us/2018/10/16/history-of-INCOTERMS/>, 5. 12. 2019.
- Uniform Customs and Practice for Documentary Credit 600 (UCP 600)-ICC Publication No. 694E.